

Peter Barth

Pädagogische Hochschule, Erfurt

peter.barth@uni-erfurt.de

MÉDIAKOMPETENCIA A KÖZOKTATÁSBAN NÉMETORSZÁGBAN

Bevezető megjegyzések

Az egyre növekvő információs áradat, melynek nap mint nap folyvást ki vagyunk téve, óriási veszélyeket rejt magában! Naponta több napilap közül választhatunk; a kábelek és a mesterséges holdak rádió- és tévéadások tucatjainak fogását teszik lehetővé; a nagy mozicenterekben naponta 3-5 filmet vetítenek egy időben; végezetül az interneten egyre nő a lehetősége annak, hogy tetszés szerinti szöveg-, kép-, hang- vagy videóinformációkat foghassunk. Mindez bizonyos veszélyeket rejt magában:

- Az információkat már csak nagyon felületesen fogjuk fel, illetőleg csak a látványos közlések (mint balesetek, katasztrófák, rendkívüli dolgok) kötik le az érdeklődésünket.
- Úgy érezzük, hogy az információáradatot már képtelenek vagyunk kordában tartani, és ezért nagyon szubjektív kritériumok alapján szelektálunk (mint pl. kedvenc adók, olcsó újságok, tömör információbemutatók)
- Az erőszak mozi- és tévébeli egyre növekvő jelenléte az individuális erőszakra való hajlamot is fokozza.

USA

Gerber:

- A 20.00 és 23 óra közti programok 70%-a erőszakos cselekvéseket tartalmaz.
- Ez átlagosan megfelel óránként 5,7 erőszakos cselekvésnek.
- A tévéző minden 10. percben fizikai erőszakkal találkozik.
- A hétvégén gyermekeknek sugárzott adások 92%-a (elsősorban a képregények) erőszakos cselekvéseket tartalmaznak.

1. ábra: Erőszak a médiában, USA

Az erőszakot dicsőítő filmek, videók és komputerjátékok nézése természetesen nem vezet automatikusan agresszióhoz a gyerekeknél és a fiataloknál. Két terjedelmes, az USA-ban készült tanulmány kimutatta, hogy ez lényegesen függ a szociális környezettől (szülői ház, iskola, baráti kör). Ha a fiatal sohasem találkozik elisme-

réssel, vagy folyton csak személyes kudarcok érik, akkor többi társánál lényegesen jobban hajlik az erőszakra.

A 2. ábrán jól látható néhány nagy német tévéadó által sugárzott erőszakos jelenetek gyakorisági indexe, valamint azok nézettségi szintje a fiatalok körében.

Adók	Erőszakos cselekvések gyakorisága (1996)	A gyerekek és a fiatalok kedvenc adóinak ragsora (1999)			
		ált. iskola N=123		gimnázium N=286	
Pro7	8,1%	48	1	130	1
RTL	5,5%	28	2	93	2
ARD	4,1%	2	9	23	5
SAT 1	2,1%	7	6	27	4
ZDF	1%	0		12	8

2. ábra: Az erőszakos jelenetek gyakorisága német médiumokban

A média sokszínűsége ugyanakkor nagy lehetőségeket is jelent:

- Sosem volt még oly egyszerű, mint most, bizonyos aktuális témákról gyorsan és átfogóan tájékozódni. A világban zajló sport-, kulturális és politikai eseményekről élőben tájékozódhatunk.
- Amennyiben a politika nem él vissza a médiával, úgy azok a szabadság és a demokrácia fejlődéséhez döntően hozzájárulhatnak (korrupciók leleplezése, problematikus témák megvitatása).
Internethozzáféréssel az emberek még azokban az államokban is átfogóan tájékozódhatnak, amelyekben a sajtó és a véleménynyilvánítás szabadságáról nem beszélhetünk.
- Az ország- és a nyelvhatárokon túl egymás megértése illetve az információk cseréje (e-mail, www, chat) sosem volt még eddig olyan egyszerű, mint most. Másodpercek tört része alatt küldhetünk képeket és szövegeket a föld bármely részére.

Mindez megköveteli, hogy a gyerekeket és a fiatalokat időben képessé tegyük arra, hogy a médiával hatékonyan dolgozhassanak, azokat kritikus szemmel értékeljék, és hogy átfogó ismereteket közvetítsünk róla.

1. A „médiakompetencia” definíciója

- A médiakompetencia ismereteket tételez fel a média különféle fajtáiról, ugyanakkor azonban kritikus értékelést is jelent. (Mit mondhatunk el egy fényképpel? Milyen hatással van ránk egy bizonyos fajta reklám? Hogyan lehet információkat az igazságtartalma tekintetében felülvizsgálni?)
- A média ismerete önmagában nem elégséges, csakis aktív alkalmazni tudásuk vezet valódi kompetenciához. Miközben nemzetközi vizsgálatokban (pl. PISA) már összehasonlítják az egyes országok tanulóinak olvasási, matema-

tikai és természettudományos kompetenciáit, a médiakompetencia vizsgálata ezekben még nem szerepel.

	Olvasási kompetencia	Matematikai kompetencia	Természettudományi kompetencia
1.	Finnország	Japán	Korea
2.	Kanada	Korea	Japán
3.	Újzélend	Újzélend	Finnország
4.	Ausztrália	Finnország	UK
5.	Írország	Ausztrália	Kanada
6.	Korea	Kanada	Újzélend
7.	UK	Svájc	Ausztrália
8.	Japán	UK	Ausztria
9.	Svédország	Belgium	Írország
10.	Ausztria	Franciaország	Svédország
11.	Belgium	Ausztria	Csehország
12.	Izland	Dánia	Franciaország
13.	Norvégia	Izland	Norvégia
14.	Franciaország	Liechtenstein	OECD-átlag
15.	USA	Svédország	USA
16.	OECD-átlag	Írország	Magyarország
17.	Dánia	OECD-átlag	Izland
18.	Svájc	Norvégia	Belgium
19.	Spanyolország	Csehország	Svájc
20.	Csehország	USA	Spanyolország
21.	Olaszország	Németország	Németország
22.	Németország	Magyarország	Lengyelország
23.	Liechtenstein	Oroszország	Dánia
24.	Magyarország	Spanyolország	Mexikó
25.	Lengyelország	Lengyelország	Olaszország
26.	Görögország	Lettország	Liechtenstein
27.	Portugália	Olaszország	Görögország
28.	Oroszország	Portugália	Oroszország
29.	Lettország	Görögország	Lettország
30.	Luxemburg	Luxemburg	Portugália
31.	Mexikó	Mexikó	Luxemburg
32.	Brazília	Brazília	Brazília

3. ábra: A PISA vizsgálatban mért kompetenciák rangsora (OECD, PISA 2000)

- A médiát céltottan a saját munkánkhoz kell használnunk. (Oktatási témák multimédiális bemutatása; aktuális kérdések keresése az interneten; saját Web-oldal szerkesztése.)

2. A jelenlegi helyzet a német iskolákban

- Németországban is, mint a legtöbb európai országban, 1999 óta valamennyi iskolát modern komputer technikával szerelték fel, beleértve az internethez való hozzáférést is. Az iskolai könyvkiadók számos oktatási szoftvert fejlesztettek ki, a tanárok pedig számítógépes tanfolyamokon és egyéb továbbképzési formák keretén belül bővítették ismereteiket. Ha azonban a tanulók esetében a képzésben elért haszon felől érdeklődünk, úgy többnyire hiányoznak az egyértelmű igének. A PISA-tanulmány a hagyományos tudás visszaesését jelzi. A komputer technikával kapcsolatban bizonyos készségek és képességek kétségtelenül kialakultak, de ez egyedül vajon szolgálhat-e igazolásul a hatalmas pénzügyi befektetések tekintetében?
- Pozitívnak tekinthető, hogy a modern média iskolákban való bevezetése a team- és a projektmunkát jelentősen elősegítette. Így pl. színházi darabokat közösen tanultak be és CD-n tárolták, diákújságok avagy multimediális tartalmú internetoldalak készültek munkamegosztásban egy egész osztály közreműködésével. Ez nemcsak egyes tanulókra volt pozitív hatással, hanem gyakran egy bizalommal teli diák-tanár viszonyhoz is vezetett.
- Három éve a tübingi gimnáziumokban egy úgynevezett szemináriumi tárgyat (a 9.-től a 11. osztályig heti egy órában) indítottak be. Ennek keretében a diákok tudományos munkamódszereket sajátítanak el, teamekben együtt dolgoznak, saját maguk által választott témákat kutatnak alaposan és ezeket multimediálisan előkészítik. Öt-hat fős tanulói csoportok bizonyos problémákhoz kapcsolódó információkat gyűjtenek, ezeket mint tudományos jellegű házi feladatot előkészítik, hogy aztán majd végezetül az utolsó előtti tanévben a nyilvánosság előtt megvédjék. Értékelésre csak ekkor kerül sor, ami aztán be is kerül a bizonyítványba. A tanároknak az egész idő alatt csak tanácsadó szerepük van. A szaktárgy feladata, hogy közvetlenül a későbbi stúdiumok alatti tanulási módszerekre készítse fel a diákokat.
- Az új tanév Tübingiában ezenkívül a „médiaismeretek” című kurzus bevezetését is jelentette (5-7. osztályban heti egy órában). A tárgy, mindenekelőtt projektmunka révén, a médiakompetencia kialakítását célozza meg. A diákok interjúkat készítenek, újságcikkeket dolgoznak fel, videókat és filmeket készítenek és számítógéppel dolgoznak. Jegyeket nem kapnak, helyett év végén egy úgynevezett médialapot vesznek kézhez, melyben rögzítve van, hogy a projektekben mivel foglalkoztak különösen mélyrehatóan. A 4. és 5. ábra erre mutat egy-egy példát.

A médiaismeretek nevű kurzus keretében végzett munka dokumentációja

Muster, Clara

a tanuló családi és vezetékneve

5

osztály

német/médiaismeretek

szak

	Médiumok		
	Nyomtatott média (könyvek, újságok, folyóiratok, stb.)	Audiovizuális média (rádió, film, tévé)	Komputer/Internet
médiaértékelés	<ul style="list-style-type: none"> • könyvkészítés és -terjesztés • árképzés • szerzői jog a nyomdatermékek esetében • egyes nyelvi eszközök szövegbeli funkciójának reflektálása • a szövegek és a média információs értékének és szándékának megvitatása 		szövegszerkesztés
médiafelhasználás	<ul style="list-style-type: none"> • célirányos keresés a könyvtár adatállományában (hagyományos és elektromos kartoték) 	<ul style="list-style-type: none"> • egyszerű hangfelvevő készülékek kezelése 	<ul style="list-style-type: none"> • MS WORD szövegszerkesztővel végzett munka
médiaprodukcó	<ul style="list-style-type: none"> • könyvkészítés 	<ul style="list-style-type: none"> • monológok és dialógusok készítése és felvétele 	<ul style="list-style-type: none"> • szövegszerkesztés és egy saját történet bemutatása

Hely, dátum

a szaktanár aláírása

4. ábra: Bizonyítványmelléklet: MÉDIALAP (tanúsítvány a „médiaismeretek” című kurzus elvégzéséről)

A médiaismeretek nevű kurzus keretében végzett munka dokumentációja

Beispiel, Paul

a tanuló családi és vezetékneve

6

osztály

etika/médiaismeretek
szak

	Médiumok		
	Nyomatott média (könyvek, újságok, folyóiratok, stb.)	Audiovizuális média (rádió, film, tévé)	Kompu- ter/Internet
médiaértékelés	<ul style="list-style-type: none"> • média a hétköznapokban - termék-reklámozás • valóságbrázolás a médiában • a lelkiismeret manipulálhatósága • az információk manipulálhatósága modern technikával (különös tekintettel a képi dokumentumokra) • a boldogságra és az értékre vonatkozó elképzelések sugallása gyermek- és ifjúsági folyóiratokban 	<ul style="list-style-type: none"> • médiahasznosítás a kompetencia-bővítés és a manipulációs veszély tartományában • a boldogságra és az értékre vonatkozó elképzelések sugallása a rádióban és a tévében 	
médiafelhasználás		<ul style="list-style-type: none"> • videorekorder kezelése • digitális fotokamerával végzett munka 	<ul style="list-style-type: none"> • Power Point szerkesztő-programmal végzett munka • egyszerű digitális képszerkesztés
médiaprodukcó			

Hely, dátum

a szaktanár aláírása

5. ábra: Bizonyítványmelléklet: MÉDIALAP (tanúsítvány a „médiaismeretek” című kurzus elvégzéséről)

Kritikaként jegyzem meg, hogy a föderális német képzési rendszer gyakran jelent akadályt az oktatási rendszeren belüli szükséges reformok gyors megvalósításában. Így pl. 13-16 szövetségi államban csak a 13. év betöltése után kerülhet sor az érettségi letételére, addig míg Tübingiában, Szászországban és Mecklenburgban ez már a 12. tanév után lehetséges. Ami az új médiafajtákat illeti, nem létezik egységes tanártovábbképzési rendszer. Az ötvenen felüli átlagéletkorú pedagógusok esetében gyakran hiányzik a szükséges készség és a szakmai előfeltétel az új média oktatásbeli alkalmazását illetően. Végezetül azt is meg kell állapítanunk, hogy a sokféle oktatási szoftver ellenére a pedagógiailag értékes és didaktikailag kipróbált programokból hiány mutatkozik.

3. Konklúziók

- A médiáról szerzett elméleti tudás viszonyát és az individuumra gyakorolt lehetséges hatását és a médiához kapcsolódó gyakorlati készségek viszonyát folyton újra kell definiálni. A médiakompetencia mindkettőt egységben megköveteli. Emellett a médiapszichológia, a médiapedagógia és a kommunikáció tudománya a tanárképzésben- és továbbképzésben az eddiginél nagyobb jelentőséget kap.
- A média új formáinak növekvő jelentősége a társadalomban nem vezethet a hagyományos média iskolában történő elhanyagolásához. Csak a régi és az új média hathatós kiegészítése, valamint specifikus felhasználásuk vezet végül is a gyerekek és a fiatalok esetében valódi médiakompetenciához.
- Világunknak a tévé, rádió és az internet által történő információs globalizálása új pedagógiai elgondolásokat követel meg a tudás átadása, megszerzése, valamint a teljesítmény értékelése során. Végeredményben valamennyi média csupán eszköz a fiatalok képzésében és nevelésében, eszköz, mely a médiatársadalomban való jobb eligazodásukat és aktívabb közreműködésüket segíti elő.